

Sant Tomàs de Riudeperes

Calldetenes

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Entorn rural de Calldetenes. Convent de Sant Tomàs de Riudeperes s/n (08506 Calldetenes)
Emplaçament: Des de la BV5202, al km 1, cal agafar el desviament a l'esquerra.

Coordenades:

Latitud: 41.93215
Longitud: 2.30252
UTM Est (X): 442175
UTM Nord (Y): 4642478

Classificació

Número de fitxa: 08037-2
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Conjunt arquitectònic
Estil / època: Medieval Romànic Modern Renaixement Barroc Contemporani Modernisme

Segle: XII-XX
Estat de conservació: Regular
Notes de conservació: L'edifici ha estat adaptat durant les darreres dècades a la funció que exercia d'escola de discapacitats deixant, per falta de recursos, en un segon pla els elements de caire patrimonial.

Protecció: Legal

Tipus de protecció > Europea
> Atributs Inspire:

- BCIN
- National Monument Record
- Religiós i/o funerari

Observacions protecció: BCIN
Data aprovació: dt., 17/09/2019 - 12:00
Número inventari: Sí; IPA núm.34. ACCN:22522
Generalitat:
Accés: Fàcil

Ús actual:	Social
Titularitat:	Privada
Titular:	Associació Sant Tomàs. c/Arquebisbe Alemany, 26 (08500 Vic)
Autor de la fitxa:	Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa:	dj., 16/11/2006 - 01:00

Descripció

El monestir de Sant Tomàs és un conjunt monumental format per una església romànica, ampliada amb un atri i altars laterals i modificada en les absidioles a partir del segle XVI; el convent és centrat en un claustre renaixentista bastit a partir del 1560, quan la canònica es convertí en convent franciscà; i un cos modern annex a l'anterior, construït a partir del 1912 pels pares camils. El conjunt és envoltat per trams de mur, a llevant i ponent, aixecats el 1573. Antigament, l'edifici estava orientat nord-sud, amb les portes d'accés a l'església i al convent encarades al nord. L'espai de migdia eren horts. Actualment, l'orientació ha estat invertida, prenent sentit sud-nord, i l'accés és a migdia. La construcció és sobretot de murs de paredat vist, a excepció d'alguns trams moderns. El conjunt té forma rectangular i es troba dalt d'un petit cingle aterrat encarat al nord. Al vessant nord, s'aprecia la suma de diversos cossos: a llevant un petit espai enjardinat, després la façana principal de l'església, i adossada a ponent, la façana i portal d'accés al claustre, segueix un cos rectangular sobresortit. En aquest cos s'ha obert un pas cobert amb volta de mig punt. Aquest cos consta de primer, segon i tercer pis. Les obertures són bàsicament petits finestrons, excepte dos finestral d'arc rebaixat amb una columneta central, i una arqueria (tapiada) de quatre arcs que recauen en cinc columnetes. A l'extrem de ponent d'aquesta façana nord, hi ha un cos exempt fet pels pares camils a partir del 1912; consta de planta baixa, primer i segon pis. A les dues plantes superiors hi ha finestres disposades irregularment (ben diferents a les de les façanes sud i oest, amb grans arcades). La façana de ponent és formada pels cossos afegits pels pares camils, formen un espai organitzat entorn a un pati en forma de U, obert a ponent. Hi ha tres cossos de planta baixa i tres pisos, i obertures distribuïdes irregularment. Destaquen un seguit de finestral formats per arcades recolzades en capitells amb motius vegetal i columnes. La planta baixa, a migdia, hi ha un tres grans arcades que creen un corredor obert. El cos de migdia d'aquest pati, forma part ja del sector del convent aixecat al segle XVI pels pares franciscans. També hi ha una galeria contínua d'arcades de mig punt recolzades sobre petits pilarets, situada sota la teulada del cos que tanca el pati a migdia. És una galeria cegada amb continuïtat a la resta de façanes. La façana de migdia, la conforma el cos aixecat al segle XVI, antigament era la façana posterior del convent i on hi havia l'accés a les hortes. És un cos rectangular, orientat est-oest, i que comunica directament amb el claustre. És cobert a dues aigües, amb carener paral·lel a la façana. Sobresurten un seguit de contraforts. Consta de planta baixa, primer i segon pis. A la cantonada S-O, hi ha l'escut del bisbe Guillem Caçador. La porta principal és amb llinda monolítica. Altres obertures són quadrangulars, i altres rematades amb un arc de mig punt. Té continuïtat la galeria cegada, en la que s'han obert algunes finestres. A llevant s'adossa la sagristia. Davant del convent hi ha un clos tancat per un mur de poca alçada, en el qual hi destaca un portal d'estil modernista (amb la data 1912). Interiorment destaquem bàsicament, l'església, el claustre, la sagristia, la biblioteca, el refectori, i el rebedor central. L'església és orientada nord-sud, amb l'absis al sud i el portal principal al nord. Està adossada al cantó de llevant del claustre. És coberta a dues aigües amb carener perpendicular a la façana principal. L'aparell exterior visible és força regular, de carreus petits distribuïts en fileres regulars, i amb un tram superior irregular. S'observa una

ampliació de la nau a ponent. Exteriorment s'aprecia la capçalera trapezoïdal, i un petit campanar d'espadanya, del 1914. El portal actual és d'estil renaixentista, als brancals pilastres rebaixades, capitells quadrangulars, un fris degradat llis,

Observacions:

(Continuació descripció) coronat amb un frontó triangular motllurat, i al timpà una petxina esculpida. Sobre una finestra i un petit òcul. Interiorment, s'observen restes de l'església romànica: tota la nau, l'absis i el transsepte. És de planta de creu llatina, d'una nau amb transsepte, ampliada vers ponent, i amb capelles laterals. La nau es cobreix amb una volta de canó i l'absis principal amb volta semiesfèrica. El creuer és cobert amb cúpula ovalada, amb trompes decorades amb motius geomètrics. Les impostes dels arcs també decorats amb motius geomètrics. Les dues absidioles del transsepte foren substituïdes per capelles rectangulars en època gòtica, s'en conserva poca cosa. Els afegits renaixentistes són les capelles laterals, de volta estrellada rematada amb rosetons amb motius heràldics, i el cor. L'accés a l'església es per un portal al frontis principal, l'accés al claustre, per l'absidiola oest. El claustre, aixecat al segle XVI, és de planta quadrangular i dos pisos. L'aparell és de carreus rectangulars ben disposats. Consta d'una gran arqueria formada per cinc arcs de mig punt, recolzats en un basament continu, capitells són trapezoïdals i columnes exemptes. Al segon pis els arcs són més petits, els capitells rectangulars molt primis i recauen sobre pilars. L'interior del claustre es cobreix a la planta baixa amb trams de volta d'aresta i al primer pis amb un embigat de fusta. El terra és de rajola cuita. Al centre del claustre hi ha un coll de pou renaixentista. Els murs interiors hi ha els portals d'accés a les estances, alguns amb llindes monolítiques, un hi ha la data de 1685. Al tram nord-oest hi ha algunes làpides sepulcral. Al costat de migdia del claustre, un gran portal dóna accés a la sagristia. És una estança de planta rectangular, coberta amb dues grans volta d'aresta quatripartites, amb nervacions amb culs de llàntia, la clau de volta és decorada amb motius heràldics. Destaca un aiguamanil, un vitrall emplomat i la Verge custodiada per àngels. Conserva els antics mobles. El claustre connecta a ponent amb el cos destinat al convent franciscà; destaquen les estances següents: biblioteca, refectori i rebedor central. El rebedor central ubicat al centre de la planta baixa, és de planta quadrangular, i cobert amb volta de creueria decorada amb motius heràldics a les claus. A migdia un portal allindat dóna accés a l'exterior, i al mur nord, un altre, dóna accés a l'interior del convent. D'aquest portal destaca la llinda monolítica decorada amb un arc conopial i motius florals; i a sobre l'escut del bisbe Guillem Caçador. Hi ha dos portals més, a ponent el del refectori, i a llevant el de la biblioteca. La biblioteca és una estança de planta rectangular i un cos annex. És cobert amb volta de creueria quatripartita amb nervadures. La porta d'accés té una llinda monolítica decorada amb un arc conopial, una flor, i la inscripció: " initium sapientiae timor domini". També hi ha un rosetó. Conserva les llibreries i una col·lecció de gravats sobre la vida de Sant Camil de Lellis, signats pel gravador N. Sangiogi. El refectori és a ponent del cos del convent, i s'hi accedeix per un portal renaixentista (fitxa 93). És cobert amb trams de volta de creueria amb nervadures amb culs de llàntia, i clau de volta amb motius heràldics. Conserva un púlpit i les antigues taules. A principis del 2007 l'escola que ocupa les instal·lacions del monestir deixarà l'edifici. És previst que durant dos anys l'edifici sigui ocupat de manera esporàdica, però no es tenen plans per més endavant. Per darrera del monestir passava l'antic camí de Calldetenes a Folgueroles. A més de la fitxa general de l'IPA de la Generalitat de Catalunya, del conjunt de Sant Tomàs de Riudeperes també consten les següents fitxes: Menjador núm. 35 ACCN: 22523; Biblioteca núm. 36 ACCN: 22524; Església núm. 37 ACCN: 22525; Claustre núm. 38 ACCN: 22526; Sagristia núm. 39 ACCN: 22527. La informació d'aquestes fitxes ha estat inclosa dins d'aquesta.

Història

L'antiga canònica de Sant Tomàs de Riudeperes es troba entre els històrics masos de la Calvaria, Can Tona i la Vila Grossa, al nord est del terme municipal. L'església es troba dins de la demarcació de Riudeperes, del primitiu terme del castell de Sant Llorenç i després de Medà. Del 1045 són les donacions més antigues, quan hi havia una església de Sant Tomàs al lloc anomenat Podium Aureli o Puigoriol, prop de l'actual edifici i prop d'un gran domini, conegut des del segle XII com la domus casal dels Riudeperes. AA.DD (1984:175) El noble Berenguer Amalric i el seu germà, el canonge sagristà de Vic, Ricard, que havien reedificat l'església, demanaren a l'arquebisbe de Tarragona i bisbe de Vic, que consagrés la nova església en honor a sant Tomàs. La va consagrar el 4 de novembre de 1095, i concedí als canonges agustinians que en tenien cura el dret de batejar-hi, tot i que no ser parròquia, i el dret a cementiri i sagrera. Va dedicar l'altar central a Sant Tomàs apòstol, el de la part sud a Santa Maria i el del nord a Sant Pau. Introduïnt a Sant Tomàs de Riudeperes la regla agustiniana. El 1061 és féu una donació a l'església de Sant Tomàs als seus clergues, però no es pot assegurar que hi visqués una comunitat organitzada fins al 1086. El 15 de gener de 1095, els germans Berenguer Amalric i Ricard, per assegurar-hi la vida canonical, cediren el temple a la canònica de Santa Maria de Lledó, al bisbat de Girona. AA.DD (1984:175) Foren protectors especials els senyors de Riudeperes, s'hi batejaven i s'hi enterraven. Els primers grans protectors, els germans Berenguer Amalric i Ricard, segurament eren membres del llinatge Riudeperes. També tenien dret a batejar-se els propietaris del mas Cucala, i els Altarriba, aquests darrers van ser els principals benefactors a partir del s. XV, en desaparèixer els Riudeperes. A l'altar major hi havia els vasos sepulcrales dels Riudeperes i Altarriba. AA.DD (1984:176-177) En el temps de major vitalitat hi havia tres canonges i un parell de sacerdots beneficiats. Entre el 1095 i el 1100 hi consta un prior anomenat Joan de Lledó. Al llarg del segle XIII i següent, hi trobem només els preposits, un o dos canonges. L'església comptà amb diversos beneficis. Una visita pastoral del 1357 esmenta els altars de Sant Tomàs, de Santa Maria i Sant Pau. La comunitat era formada per un preposit, un canonge i dos beneficiats. A principis del s. XV, era pràcticament abandonat i algunes parts amenaçaven ruïna. AA.DD (1984:177) El 1476 es vengueren els béns per restaurar l'església i el monestir, però fou molt superficial. D'inicis del segle XVI fins l'entrada de la família dels Caçador en règim de prepositura, només l'església es trobava dempeus i amb culte. L'any 1502 el preposit fou Guillem Caçador, auditor de la Rota Romana, capellà del Papa Juli II i més tard bisbe d'Alguer. El succeí el seu germà Jaume, bisbe de Barcelona (1545-1561), i el seu nebot, Guillem, també bisbe de Barcelona (1561-1570). AA.DD (1984:177). Els Caçador transformaren l'antiga canònica en un convent de franciscans; van realitzar diverses obres, que s'iniciaren el 1561. El 1570 es construï la porta gran i el 1573 el mur que tanca l'hort. Durant la guerra del francès (1808-1814), les tropes napoleòniques van ocupar i fer grans destrosses al convent. El 1813, i sota les ordres del pare Masferrer, s'inicià la reconstrucció. L'església s'acabà en pocs mesos, es millorà i es construï el col·legi, les oficines, les cel·les, etc. El 1912 es va construir un modern cos d'edificació, annex al renaixentista, promogut pels pares camils, que el 1901 adquiriren l'edifici convertint-lo en un noviciat i més tard en un seminari de la congregació. AA.DD (1984:178) L'església fou restaurada el 1914 per Miquel Pallàs. Després del 1940, l'absis fou decorat amb unes pintures. El 1970 l'edifici fou venut a una associació benèfica osonenca, que el convertí en una escola de deficients psíquics. Des d'aleshores, s'hi han alçat diversos edificis.

Bibliografia

AA.DD (1985) Inventari de Patrimoni Arquitectònic. Direcció General de Patrimoni Cultural.

Generalitat de Catalunya. AA.DD (1996) Normes subsidiàries de Planejament. Normes urbanístiques. Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes. AA.DD (1996) Normes subsidiàries de Planejament. Normes urbanístiques. Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes. AA.DD. (1995) Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960). Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes AA.DD. (1984) Calldetenes a Catalunya romànica. Vol II. Osona I. Enciclopèdia catalana. Pàg. 171- 182 MEMBRADO M (1927) Memòria històrica publicada con ocasió del 25 aniversari de la erecció canònica del noviciado de los Padres camilos en el convento de Santo Tomás Apóstol. Madrid. PLADEVALL A (1969) Sant Tomás de Riudeperes. A "Hoja Diocesana" núm 471. Vic. VILAMALA I SALVANS, J (2002) De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes. Passat i present d'un poble viu. Ed. El Mèdol. Calldetenes.

